

FÖRSVARSMAKTENS MILJÖREDOVISNING 2015

Mot nya mål

FÖRSVARSMAKTEN

Introduktion till miljöredovisning 2015

Försvarmakten ger årligen ut en miljöredovisning där den miljöverksamhet som genomförts under det gångna året redovisas. Att redovisa Försvarmaktens miljöarbete är en viktig del av vår värdegrund: att visa öppenhet, resultat och ansvar. För att ständigt förbättras måste vi kunna bevaka och följa upp de områden där betydande miljöpåverkan finns, samt sätta in åtgärder för att styra arbetet rätt.

Miljöredovisningens huvudsyfte är att återskoppla resultatet av det miljöarbete som har genomförts inom Försvarmakten under 2015. Redovisningen omfattar hela myndigheten och den information som presenteras bygger på data från alla verksamhetsområden inom Försvarmakten.

Informationen har sammanställts och kvalitets-säkrats av Produktionsledningens miljöavdelning PROD MILJÖ. I redovisningen tar vi upp den miljöpåverkan som Försvarmakten ger upphov till, men också hur vi arbetar för att minimera de negativa effekterna av dessa samt vad vi vill uppnå med vårt miljöarbete.

Även i årets redovisning kopplas Försvarmaktens miljöarbete utifrån de nationella miljökvalitetsmålen. Detta för att tydligare kunna visa på hur myndigheten bidrar till att uppnå våra gemensamma miljökvalitetsmål.

Har du några frågor eller synpunkter på miljöredovisningen är du välkommen med dessa till Produktionsledningens miljöavdelning:

FÖRSVARMAKTEN
PROD MILJÖ
107 85 Stockholm
Telefon: 08-788 75 00
www.forsvarsmakten.se

För mer information om Försvarmakten se bland annat *Försvarmakten i fickformat*, *Försvarmaktens årsredovisning* eller *Försvarmaktens hemsida* (se ovan). Du kan även följa Försvarmaktens miljöarbete på vår blogg:

www.blogg.forsvarsmakten/miljo

Innehåll

Miljöpolicy	5
Om Försvarmakten	6
Chefen förbandsproduktion inleder	8
Vårt strategiska miljöarbete	10
Sveriges nationella miljökvalitetsmål	12
Begränsad klimatpåverkan	12
Frisk luft	13
Ingen övergödning	14
Giftfri miljö	14
Storslagen fjällmiljö	17
God bebyggd miljö	17
Ett rikt växt- och djurliv	18
Grön upphandling	22
Samarbeten över gränserna	24
Expedition håll Västkusten ren	24
Stockholm World Water Week	24
Miljöhänsyn i kalla klimat	25
Försvarmaktens gröna siffror	26
Försvarmaktens interna miljömål	26
Klimatrapportering	29
Energiförbrukning	30
Avfall och materielåtervinning	30
Tjänsteresor och övriga transporter	30
Miljöchefen har sista ordet	32

Foto: Anton Thorstensson/Combat Camera/Försvarmakten

Miljöpolicy

Försvarmaktens miljöpolicy speglar myndighetsledningens vision och åtagande för att bidra till att generationsmålet och de nationella miljökvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås. Första delen av policyn är sektorgemensam¹ och den andra delen är specifik för Försvarmakten.

Försvarmakten ska arbeta för en hållbar utveckling där miljöhänsyn integreras i all verksamhet, såväl nationellt som internationellt. Miljökrav ska så långt möjligt även ställas på de aktörer som arbetar på uppdrag av eller samverkar med sektorns myndigheter.

Försvarmakten ska:

- sträva efter att inom ramen för vår huvuduppgift, förebygga och hantera konflikter och krig, minimera vårt ekologiska avtryck,
- genom miljöutbildning och kommunikation utveckla personalens kompetens och medvetenhet inom miljöområdet,
- bedriva verksamheten i enlighet med de krav som ställs i lagar, förordningar och andra föreskrifter samt genom årlig uppföljning och utvärdering eftersträva ständiga förbättringar samt,
- vid all utveckling, upphandling, vidmakthållande och avveckling av system och materiel ska krav på miljöhänsyn ställas. Vidare ska miljöhänsyn beaktas i samtliga beslut, strategiska processer, forskning och studier.

1) Försvarssektorn består av Försvarmakten, Försvarens materielverk, Försvarets radioanstalt, Förvarshögskolan, Totalförsvarets forskningsinstitut och Fortifikationsverket.

Om Försvarsmakten

Försvarsmaktens främsta uppgift är att ansvara för Sveriges militära försvar och att värna om Sverige. Det är möjligt genom att öva och göra insatser dygnet runt, året runt, på marken, i luften och till sjöss. När helst behov uppstår ska Försvarsmakten vara redo att agera. Sverige hjälper också andra länder där det finns krig och konflikter.

Försvarsmakten är en av Sveriges största myndigheter med omkring 20 000 anställda. Varje år får Försvarsmakten en budget på cirka 40 miljarder kronor av regeringen, som också är de som bestämmer vilka uppgifter Försvarsmakten ska lösa. Försvarsmakten leds av överbefälhavaren, ÖB, Micael Bydén.

Regeringen styr Försvarsmaktens uppdrag

Riksdag och regering beslutar om vilka uppdrag Försvarsmakten ska ha och vilken verksamhet myndigheten ska driva. Detta görs genom ett årligt regleringsbrev.

Försvarsmaktens fyra huvuduppgifter

- Om Sveriges gränser kränks ska Försvarsmakten avvisa den kränkande parten från svenskt territorium.
- Om Sverige blir angripet av främmande makt ska Försvarsmakten försvara landet och avvisa angrifaren.
- Vid katastrofer, till exempel vid översvämningar eller stormar ska Försvarsmakten hjälpa till med olika former av stödinsatser.
- Försvarsmakten har också i uppgift att verka för fred och säkerhet i vår omvärld. Detta gör vi genom att skicka trupper till fredsbevarande och fredsframtvängande insatser runt om i världen.

Försvarsmaktens framtidsbild

Försvarsmaktens framtidsbild beskriver våra långsiktiga mål. Den tydliggör våra uppgifter och mandat samt hur vi behöver vara, agera och uppfattas för att nå våra mål. Framtidsbilden består av vår verksamhetsidé, vårt bidrag och mandat, vår värdegrund och vår militära profession samt våra strategiska effekter.

Vår verksamhetsidé

Vi försvarar Sverige, landets intressen och vår frihet att leva som vi själva väljer.

Vårt bidrag och mandat

Vi verkar avhållande emot – och möter – varje form av militärt angrepp, ytterst genom vår förmåga till väpnad strid. Vi säkrar Sveriges integritet, på egen hand och tillsammans med andra. Vi bidrar till ett robust samhälle – i fred, kris och krig. Vi är en symbol för landets statsskick och självständighet.

Vår värdegrund och vår militära profession

Värdegrunden beskrivs i tre centrala begrepp: öppenhet, resultat och ansvar, och i Försvarsmaktens uppförandekod som gäller all personal. Dessa värden ska genomsyra all verksamhet.

Foto: Kim Svensson

Våra strategiska effekter

De strategiska effekterna är de konkreta tillstånd, lägen och förhållanden vi åstadkommer genom att verkställa verksamhetens strategiska planer. Försvarsmaktens strategiska effekter samverkar i att fullgöra verksamhetsidén och de uppgifter som ålagts Försvarsmakten av riksdag och regering.

Trovärdighet – ett trovärdigt försvar är en förutsättning för att driva och hävda en trovärdig säkerhetspolitik. En övertygande tröskel är kärnan i Försvarsmaktens doktrin och tillräcklig uthållighet är central för densamma.

Tröskeleffekt – för att verka avhållande emot angrepp på Sverige och Sveriges integritet ska Försvarsmakten upprätta och vidmakthålla en militär tröskel.

Tillgänglighet – upprätthållande av tillgänglighet i fred för att lösa uppgifter i fredstid och beredskap för intagande av höjd beredskap i händelse av krig eller krigsfara, är central för en relevant operativ förmåga i den snabba, komplexa och svårförutsägbara säkerhetspolitiska miljön.

Tillsammans – Försvarsmakten bygger starka enheter för att skapa en stark helhet. Alla stridskrafter, personalkategorier och förband samverkar för att fullgöra Försvarsmaktens uppdrag. ■

För mer information om Försvarsmakten kan du besöka vår hemsida: www.forsvarsmakten.se

”
*Produktionsledningen ser till
att Försvarsmakten har alla
resurser som krävs för att
utföra insatser såväl nationellt
som internationellt*

Foto: Alexander Karlsson

Chefen förbandsproduktion inleder

Karl Engelbrektson är Chef för Försvarsmaktens förbandsproduktion (C FÖRBPROD) vid Högkvarteret, tillika Utbildningschef, och ansvarar för genomförande av förbandsutbildnings- och infrastrukturproduktionen samt rekrytering. C FÖRBPROD har bland annat uppgiften att samordna Försvarsmaktens miljöarbete.

Produktionsledningen ser till att Försvarsmakten har alla resurser som krävs för att utföra insatser såväl nationellt som internationellt. I deras uppdrag ingår allt från rekrytering och utbildning av personal till utveckling av materiel som vapen, fordon, fartyg och flygplan. I detta breda spektrum av uppgifter är det viktigt att strategiska miljöbedömningar är en naturlig del av planeringsprocesserna. På så sätt finns miljöhänsyn med från början och blir en naturlig del i allt vi gör.

En annan viktig aspekt för att miljöhänsyn ska bli en naturlig del av verksamheten är utbildning och information. Miljöutbildning inom Försvarsmakten har under året utökats. Vid utbildning för personal som ska åka på utlandsmissioner samt chefsutbildning har miljö och energi fått utökad del. Utbildningen har tagits fram anpassats för dessa målgrupper och bland annat inriktats på energieffektivisering.

Under året har Försvarsmakten haft ett fortsatt fokus på de nationella miljökvalitetsmålen. Ett av fokusområdena kopplat mot Försvarsmaktens kärnverksamhet är biologisk mångfald vid våra övningsfält. Efter att ha konstaterat att det tack vare vår övningsverksamhet finns en hög nivå av biologisk mångfald (inte minst av rödlistade arter) och ekosystemtjänster. Under året har ett arbete med att ta fram en central handlingsplan för att behålla den höga biologiska mångfalden inletts och förhoppningen är att vi ska kunna bevara dessa frizoner som en samhällstjänst.

Genom samverkan med andra myndigheter och organisationer blir vi effektivare och lär av varandras kunskap och erfarenheter. Ytterligare en lyckad insats tillsammans med Håll Sverige

Rent har genomförts. Under "Expedition Håll Västkusten Rent" kunde Hemvärnet under en stridsbåtsförarövning hjälpa till att transportera insamlat marint skräp in till land. Expeditionen var mycket lyckad och Försvarsmakten är glada över att kunna bidra i arbetet mot en renare miljö.

Vidare deltog Försvarsmakten tillsammans med Totalförsvarets Forskningsinstitut och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap vid World Water Week i Stockholm. Där genomfördes ett seminarium kring hållbar vattenanvändning vid internationella insatser och hur man i konfliktområden genom samverkan med andra aktörer i kan hitta lösningar på gemensamma problem.

Det har varit ett oroligt och instabilt år i världen. Många konflikter och våldsdåd förstärker behovet av samarbeten över nationella gränser. Inom försvarsmiljöområdet har arbetet inom EU och med USA fortsatt. Exempel på dessa arbeten är ett nytt delprojekt i samarbetet med USA som omfattar genomförande av insatser i arktisk miljö samt ett flertal internationella samarbeten vid FN-insatsen i Mali. Sammanfattningsvis har det varit ett intensivt men framgångsrikt miljöår och min förhoppning är att även nästa år ska bana väg för ökad miljöhänsyn inom Försvarsmakten.

Som ovan redovisats skapar Försvarsmaktens miljöarbete operativ effekt, berikar vår biologiska mångfald och stärker vårt varumärke såväl nationellt som internationellt.

Generalmajor Karl Engelbrektson

Vårt strategiska miljöarbete

Försvarmakten har ett strukturerat sätt att leda, samordna, utveckla och följa upp miljöarbetet. Sveriges nationella miljökvalitetsmål samt Försvarmaktens miljöpolicy och miljömål styr den övergripande inriktningen för miljöarbetet.

Som ett stöd för arbetet finns ett miljöledningssystem, baserat på ISO 14001-standarden, som bygger på ett systematiskt sätt att planera, genomföra, följa upp och förbättra verksamheten. Miljöledningssystemet omfattar både centrala och lokala processer, uppdrag, ordrar, interna bestämmelser och handböcker. På lokal nivå omsätts miljömålen till handlingsplaner. Alla som anställs inom Försvarmakten får miljöutbildning för att få kunskap om hur deras arbetsuppgifter kan påverka miljön, samt hur denna påverkan kan minimeras och förebyggas. I sin dagliga verksamhet ska alla medarbetare följa Försvarmaktens miljöpolicy.

Elförbrukning, transporter, vatten- och drivmedelsförbrukning, användning av materiel och system som innehåller miljöfarliga ämnen och övningsverksamhet på land och i vatten är de aktiviteter som påverkar miljön mest och avser påverkan både i positiv och negativ bemärkelse.

Skjutfält och flottilflygplatser är exempel på tillståndspliktig verksamhet som ofta innebär krav på att det ska finnas kontrollprogram. Anmälningspliktiga verksamheter är till exempel skjutbanor, drivmedelsanläggningar, tvätthallar och lagringsplatser för farligt avfall.

Försvarmakten är ålagd att inom ramen för årsredovisning, miljöredovisning samt olika miljörapporter till ansvariga kontrollmyndigheter, redogöra för hur arbetet med att minska verksamhetens miljöpåverkan fortskrider.

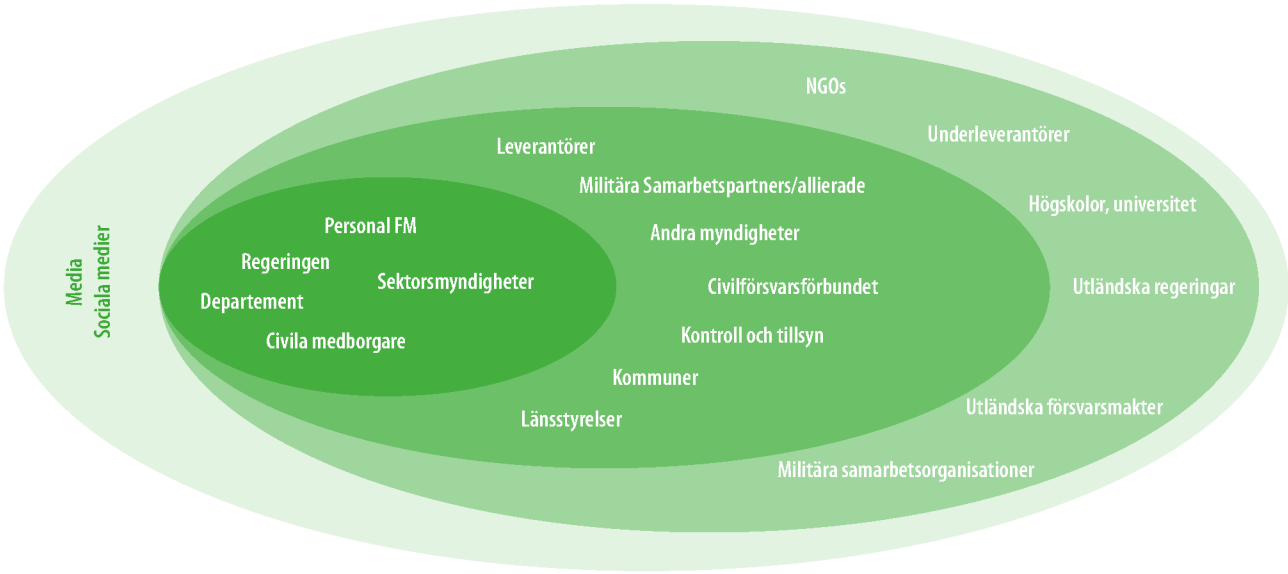
Miljörevision

Ett ytterligare steg för att förbättra miljöarbetet inom myndigheten är utveckling av hur interna miljörevisioner genomförs. Miljörevisioner har tidigare genomförts lokalt men har inte samordnats inom hela myndigheten. Under 2015 påbörjades ett arbete med att utvärdera hur miljörevisionerna i framtiden ska genomföras och ta fram en plan för framtida miljörevisionsarbete. Planen är att från och med 2017 påbörja centralt planerad miljörevision vid samtliga förband inom myndigheten. Varje år kommer mellan tio och femton miljörevisioner genomföras på olika förband. Det innebär att samtliga förband kommer gås igenom under en treårsperiod. Miljörevisionerna kommer att samordnas med redan befintlig revisions- och kontrollverksamhet.

Väsentlighetsanalys

Under 2015 tog Försvarmakten initiativet till genomförandet av en intressentkartläggning och väsentlighetsanalys. Syftet med väsentlighetsanalysen är att använda den som ett verktyg för att skapa en bild av vilka miljöfaktorer som Försvarmaktens intressenter anser viktigast och vilka faktorer som Försvarmakten faktiskt kan påverka mest genom sin verksamhet. Detta ger i sin tur en indikation på vilket fokus Försvarmakten bör lägga inom olika miljöområden. En webbaserad enkät upprättades och skickades ut till olika intressentgrupper. Totalt tillfrågades 171 intressenter, varav 90 interna och 81 externa intressenter.

Försvarmaktens intressentgrupper

Av de miljöaspekter som framkom som mest betydelsefulla för intressenterna har Försvarmakten störst möjlighet att påverka följande:

Olyckor och spill som kan påverka allmänheten	Avfallshantering
Lagefterlevnad	Biologisk mångfald
Utbildning	Ekosystemtjänster
Hänsyn till nationella miljökvalitetsmål	Kemikaliehantering/kemikalieanvändning

Sveriges nationella miljökvalitetsmål

Regeringsuppdrag

Under året har Försvarsmakten fått i uppdrag att analysera vilka miljökvalitetsmål som är relevanta för den verksamhet som myndigheten ansvarar för, samt vilka delar av den egna verksamheten som påverkar förutsättningarna att nå målen.

Enligt analysen har nedanstående miljökvalitetsmål lyfts ut som betydande för Försvarsmaktens verksamhet.

Begränsad klimatpåverkan

Miljömålet begränsad klimatpåverkan mäts via ett antal olika indikatorer. Av dessa har särskilt tre bäring på Försvarsmaktens verksamhet; energianvändning, klimatpåverkande utsläpp samt körsträcka med bil.

Klimatpåverkande utsläpp och körsträcka med bil

Försvarsmaktens verksamhet ger upphov till utsläpp till luft av olika luftföroreningar, framför allt av växthusgasen koldioxid (CO₂). En ökad andel växthusgaser i atmosfären bidrar till klimatförändringarna. Växthusgasutsläpp genereras vid el- och värmeanvändning, tjänsteresor, förbränning av drivmedel samt när köldmedier från kyl- och frysanläggningar släpps ut.

Försvarsmakten ska efterleva kraven i Förordning (2009:1) om miljö- och trafiksäkerhetskrav för myndigheters bilar och bilresor. Detta innebär bland annat att de personbilar som Försvarsmakten köper in eller ingår leasingavtal om ska vara miljöbilar.

Myndigheten arbetar också med att minska antalet tjänsteresor och godstransporter för att minska utsläppen av koldioxid och andra växthusgaser. Ett sätt att minska antalet tjänsteresor och transporter är utveckling och implementering av Försvarsmaktens mötes- och resepolicy, som reglerar hur resor ska ske för att minska miljöpåverkan och vara ekonomiskt fördelaktiga.

Viss del av den diesel som Försvarsmakten köper in innehåller en del förnybar råvara. Det vanligaste är att blanda in RME (Raps Metyl Ester). Den bensin Försvarsmakten använder innehåller en del etanol som är ett förnybart bränsle. Förnybara drivmedel, så som E85, biogas och el, används till fordon som Försvarsmakten hyr. Försvarsmakten har inga egna fordon som drivs med förnyelsebara bränslen.

Energianvändning

Ett omfattande arbete gällande smart energianvändning² har inletts. Fokusområden under året har varit energiförbrukning vid internationella insatser, fastighetsrelaterad energiförbrukning och generella riktlinjer gällande smart energianvändning.

Exempel på förbättringsåtgärder inom ovanstående fokusområden har varit särskild energiinventering vid insatsen i Mali och energiutbildning för all insatspersonal. Försvarsmaktens energimål och utfallet av detta har analyserats, vilket resulterat i ett nytt energimål och fokusområden för framtida projekt.

Frisk luft

Försvarsmaktens verksamhet bidrar till utsläpp till luft, så som kväveoxider, partiklar, svaveldioxid. Det är framför allt förbränningen av fossila bränslen för transporter, tjänsteresor och övningsverksamhet som ger upphov till dessa utsläpp. En av Försvarsmaktens indirekta miljöaspekter inom frisk luft är också förbränning av hushålls- och verksamhetsavfall.

När Försvarsmakten köper in fordon och transporter är det viktigt att vi ställer miljökrav på leverantören både gällande materiel och att företaget själva har en miljöanpassad tjänst som kan leverera relevant miljöstatistik. Försvarsmakten har sedan 2013 fått klimatintyg från Green Cargo för hållbara godstransporter. Klimatintyget intygar att transportererna genererar max 10 gram koldioxid/nettotonkilometer.

Ett av Försvarsmaktens interna miljömål är *minskad andel avfall som inte går till materialåtervinning*. Med detta vill Försvarsmakten öka andelen avfall som sorteras och materialåtervinns och minska andelen som går till deponi och förbränning. Försvarsmakten ställer också bland annat krav gällande emissioner vid upphandlingar.

Försvarsmaktens fartyg genererar utsläpp av partiklar och svavel. Det bränsle som används på fartygen ligger under gränsvärdena för de skärpta kraven på hur mycket svavel som fartygsbränsle får innehålla, vilket är 0,1 procent. Detta trots att Försvarsmakten till största delen är undantagna kraven³.

Ingen övergödning

Indikatorer för miljömålet ingen övergödning innefattar bland annat tillförsel av fosfor och kväve till kusten, och körsträcka med bil. Flera aktiviteter inom Försvarsmaktens verksamhet kan bidra till övergödning. Vid Försvarsmaktens flygflottiljer används kväverik urea vid halkbekämpning av bansystemet. Det kvävehaltiga dagvatten som avrinner från bansystemen tillförs sjöar och vattendrag vilket bidrar till övergödning.

Spillvatten såsom gråvatten och svartvatten från fartyg bidrar till övergödning liksom utsläpp av kväveoxider från förbränning av fossila bränslen (se också etappmålet om utsläpp av luftföroreningar från sjöfarten, under Frisk luft).

Enligt ett regeringsbeslut ska mängden kväve som tillförs till Vätern från Såtenäs flottilj F 7 minskas. Utredningar har utförts för att undersöka om åtgärder kunde utföras inom flottiljen. Det visade sig att lösningar i form av våtmarker eller öppna vattenytor inte kunde accepteras på grund av risken för fågelkollisioner. Tillsammans med Länsstyrelsen i Västra Götaland och

Lidköpings kommun bestämdes istället att Försvarsmakten skulle utföra kompensationsåtgärder utanför F 7 för att minska kväveläckaget. Detta sker genom att anlägga våtmarker på lämpliga platser i avrinningsområde med påverkan på Vätern. Totalt sett har sju stycken våtmarker anlagts där Försvarsmakten finansierat utförandet.

Giftfri miljö

Regeringen har fastställt sex preciseringar av miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Av dessa berörs Försvarsmakten specifikt av preciseringarna kring förorenade områden samt exponering för kemiska ämnen.

Förorenade områden

Försvarsmaktens verksamhet har bland annat lett till förorening av mark och vatten. Sanering av förorenade områden (främst från verksamhet långt bak i tiden) sker löpande efter prioritering i dialog med tillsynsmyndigheten. Enligt instruktion för Försvarsmakten ska myndigheten avhjälpa föroreningsskador på fastigheter som avvecklats till följd av riksdagens eller regeringens fattade beslut, och i enlighet med Försvarsmaktens inventering av förorenade områden som orsakats av tidigare militär verksamhet. Arbetet sker i den utsträckning myndighetens resurser medger det.

På Försvarsmaktens brandövningsplatser användes tidigare släckskum som sedan visade sig innehålla miljöskadliga perfluorerade ämnen (PFAS⁴), främst PFOS⁵. 2008 förbjöds användningen av PFOS inom EU.

Frågan kring PFAS har varit ett högprioriterat område för Försvarsmakten det senaste året, sedan det blev känt att förhöjda värden förekommit på brandövningsplatser och i

anslutande vattentäkt. Försvarsmakten har genomfört omfattande utredningar på de platser runt om i landet där släckskum med PFAS kan ha använts. Arbetet är i ett utredningsskede över hela landet. Tre privata vattentäkter har stängts på uppmaning av Försvarsmakten och vattenförsörjningen sker idag med vattentankar. Försvarsmakten utreder i dagsläget provtagning av nya vattentäkter för vattenförsörjningen. Fram till och med 2015 har cirka 20 platser utretts.

Försvarsmakten deltar också i ett nätverk kring PFAS tillsammans med andra myndigheter, forskare, vattenproducenter, konsulter, kommuner, vattenmyndigheter m.fl. Syftet är att öka och samla kunskapen om PFAS på en nationell nivå, särskilt med koppling till dricksvatten. Syftet är också att, tillsammans med andra ansvariga myndigheter och användare, försöka hitta fungerande tekniska lösningar för sanering. PFAS är långlivade i naturen och ännu finns ingen verifierad metod eller teknik för att i större skala sanera mark som förorenats av dessa ämnen.

Exempel på undersökningar av PFAS-förekomst är vid Såtenäs flygplats och Uppsala garnison. Vid Såtenäs har en ny reningsanläggning som bygger på indunstningsteknik har installerats för fordonstvättshallen och analyser efter rening visar mycket bra värden på utgående spillvatten.

Utredning avseende höga kadmiumhalter respektive PFAS i spillvattnet från Uppsala garnison pågår och beräknas fortsätta även under nästkommande år. Orsaken till de höga halterna avseende kadmium är ännu okända.

Försvarsmakten har även genomfört 23 stycken miljötekniska markundersökningar (MTU) av skjutbanor. Sanering har påbörjats på tre platser med att ta bort miljö kulfånget i Fortifikationsverkets regi.

Kemikalieanvändning

Användningen av kemiska produkter är omfattande inom Försvarsmakten. En del av den materiel som anskaffas innehåller också farliga kemiska ämnen, vilket medför att det uppstår såväl påverkan på miljön som på människors hälsa. Det ingår i FM:s långsiktiga arbete att minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemiska produkter och att begränsa mängden farliga ämnen i den materiel och i det material som anskaffas, för att på så sätt minska spridningen av farliga ämnen och därmed nå giftfri miljö.

Kriteriedokumentet

Hantering av kemiska produkter omfattas av flera lagar och förordningar, bland annat Miljöbalken, Arbetsmiljöverkets föreskrifter, REACH samt CLP. Att aktivt fasa ut farliga kemiska produkter och att minska spridningen av farliga kemikalier är viktiga grundtankar i lagstiftningen.

Försvarsmaktens målsättning är att alla kemiska produkter och varor som levereras till Försvarssektorns myndigheter så långt som möjligt ska vara fria från ämnen som är mycket giftiga, cancerframkallande, påverkar arvsmassan, fortplantningsstörande, allergiframkallande, miljöfarliga, klimatpåverkande eller ozonpåverkande. Försvarssektorns myndigheter har därför tillsammans tagit fram ett kriteriedokument som är ett verktyg för att ställa miljö- och hälsokrav vid upphandling och inköp av kemiska produkter och tjänster. Genom att ställa dessa krav bidrar Försvarssektorn till att minska påverkan på miljön och människors hälsa. Kriterierna är även ett stöd i verksamheternas interna arbete med att byta ut farliga kemikalier mot mindre farliga ämnen. Kraven begränsar vilka kemiska ämnen som får ingå i varor som används i verksamheten och i de kemiska produkter som används för drift och underhåll.

3) Svavelförordning (2014:509)

4) Perfluorerade och polyfluorerade ämnen, används exempelvis vid impregnering av läder och textil, i rengöringsmedel som fönsterputs och golvpols och i brandskum.

5) Perfluoroktansulfonat är ett så kallat PBT-ämne, det vill säga persistent, bioackumulerande, toxiskt.

Foto: Försvarsmakten

Inventering och substitutionsarbete

En kartläggning av faror och risker med de kemiska produkter som används i verksamheten har genomförts under året.

Syftet med projektet var att identifiera kemiska produkter med miljö- och hälsofarliga egenskaper och att påbörja ett arbete för att aktivt välja produkter med mindre farliga egenskaper. I arbetet användes de etablerade restriktionslistorna som finns inom EU:s kemikalielagstiftning samt Försvarssektorns kriteriedokument.

En kartläggning av kemiska produkter registrerade inom Försvarsmakten som innehöll något av ämnena på restriktionslistorna gjordes. Säkerhetsdatabladerna för produkterna kontrollerades och förbrukning och lagerhållning analyserades. En strategi för framtida substitutionsarbete togs fram.

Utifrån det arbete som gjorts rekommenderas att definiera målsättningar med substitutionsarbetet.

Följande förslag till målsättningar är framtaget:

- Att kontinuerligt uppdatera information om produkter i takt med att fler ämnen regleras i kemikalielagstiftningen.
- Att ha ett aktivt och systematiskt substitutionsarbete för att ständigt förbättra arbetsmiljö och minimera negativ miljöpåverkan från Försvarsmaktens verksamhet.

Ytterligare insatser med koppling till miljömålet giftfri miljö är bland andra Marinens kartläggning av kemiska stridsmedel som dumpats i vattnet efter andra världskrigets slut, utanför Måseskär fyr, Orust. Vidare finns CBRN⁶-kompaniet som uppträder vid insatser där detektering, identifiering och sanering av CBRN-händelser är viktigt. Insatsenheterna kan fastställa kontaminerade områdens utbredning och koncentrationer av farliga ämnen.

6) kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära

Storslagen fjällmiljö

Försvarsmakten har, efter den flygolycka som inträffade den 15 mars 2012, städad på och kring Kebnekaise. På grund av den kalla sommaren och att den största andelen vrakdelar redan samlats in blev dock insamlingen begränsad. Miljöbevakning har skett på två olika platser på kammen och från en plats på Rabots glaciär. Resultaten från årets miljöbevakning visade låga halter av ämnen som kan spåras till flygbränsle och olja från flygplanet, vilket är i stort sett samma resultat som 2014. Den låga temperaturen medför att det tar lång tid för dessa ämnen att brytas ner i miljön och att ämnena inte volatiliserar (förflyktigas) upp i luften i någon nämnvärd omfattning.

God bebyggd miljö

Exempel på Försvarsmaktens miljöaspekter inom God bebyggd miljö är buller och avfallshantering.

Vid Försvarsmaktens övningsfält, skjutfält och flygplatser uppstår buller från skjutningar samt start och landning av flygplan. För att säkerställa att människor i sin vardag inte utsätts för en ljudutbredning som överstiger rekommenderade nivåer avråder Försvarsmakten från bostadsbebyggelse vid militära övningsområden. Under året har Försvarsmakten svarat på över 500 remisser som berört områden vilka utsätts för buller och har deltagit i fördjupade samråd i kommunerna Haninge, Upplands-Bro, Ronneby, Lidköping, Götene och Simrishamn.

För att minska påverkan till följd av avfallshantering ställer Försvarsmakten redan vid upphandling av materiel krav gällande bland annat återvinning. Vid stora upphandlingar ansvarar Försvarets materielverk för att analysera vilka risker avvecklingen kan komma att innebära för yttre miljö, säkerhet och hälsa.

Avveckling och destruktion

Ett av Försvarsmaktens interna miljömål är att öka andelen avfall som materialåtervinns och minska andelen som går till deponi och förbränning.

Försvarsmakten avvecklar materiel till följd av att det är kostsamt att ha förråd och att, till exempel ammunition, blir farliga när de passerat sitt bäst-före-datum. Samtidigt måste hänsyn tas till lagar, förordningar, miljö, ekonomi, säkerhet och allmännytt.

När materiel ska avvecklas sker det i samarbete med Försvarets materielverk. I första hand undersöks om det finns någon annan statlig myndighet, frivillig försvarsorganisation eller internationell humanitär hjälporganisation som kan ha användning av förnödenheterna. Av Förordning (2000:278) om gåvor och överföringar av överskottsmateriel hos Försvarsmakten framgår tydligt vad som gäller för att skänka eller överföra delar av överskott.

I andra hand får Försvarets materielverk i uppdrag att genomföra försäljning av materiel som lämpar sig för just detta. I tredje hand får Försvarsmaktens logistik (FMLOG) i uppdrag att destruera/återvinna sådant överskott som inte får skänkas bort eller säljas, till exempel vapen och ammunition. Denna uppgift löser FMLOG med stöd av de ramavtal som de i konkurrens upphandlat nationellt. På så vis säkerställs att lagar och förordningar följs och att de aktuella företagen har kunskap om miljö som garanterar att Försvarsmakten bidrar till ett hållbart kretslopp.

Ett rikt växt- och djurliv

Försvarsmaktens övningsverksamhet har en positiv inverkan på miljömålet ett rikt växt- och djurliv.

Övningsverksamhet på land och i vatten är en av Försvarsmaktens aktiviteter som identifierats påverka miljön mest. Den biologiska mångfalden vid Försvarsmaktens övnings- och skjutfält har i många fall visat sig vara rik i jämförelse med närliggande områden.

Utarmningen av den biologiska mångfalden i Sverige beror till stor del på att äldre tiders variationsrika landsbygd ersatts av vidsträckta och likformiga skogsområden eller åkrar där färre växter och djur kan leva till följd av förändringar i skogs- och jordbruket. Till exempel har igenväxning av jordbruksmarker försämrat betingelserna för arter som behöver öppna landskap. De kontinuerliga störningar som Försvarsmaktens övningsaktiviteter under decennier utsatt övningsfälten för bidrar till en ökad variation i landskapet och skapar livsmiljöer som tidigare fanns i det äldre jordbrukslandskapet.

Där Försvarsmakten övar och bedriver verksamhet uppstår störningsmoment i form av markslitage, död ved, bränder och bildande av sandbankar vilket gynnar en rad olika rödlistade och hotade arter. Körning med stridsfordon gynnar marklevande insekter och hjulspåren bildar vattensamlingar för till exempel groddjur. Körskador på träd skapar död ved vilket gynnar en stor mängd insektsarter som i sin tur gynnar fågellivet. Dessa områden har dessutom förvalts utan några egentliga krav på avkastning vilket har medfört att marken inte besprutats eller gödslats och att skog inte har brukats på ett intensivt sätt.

Vid flera av Försvarsmaktens övnings- och skjutfält finns det idag höga naturvärden. I övningsområden som Ravlunda i Skåne, Mästocka i Halland och Tofta på Gotland finns det en högre biologisk mångfald än i närliggande naturreservat. Naturvärden som dessa gör att delar av många övnings- och skjutfält är skyddade genom Natura 2000 och SNUS-objekt⁷.

Under året har ett projekt kring biologisk mångfald och ekosystemtjänster vid Försvarsmaktens övningsfält inletts. Projektet syftar till att inventera vilka fält som har en hög biologisk mångfald, innehåller unika eller rödlistade arter samt vilka skötselplaner eller systematiskt skötselarbete som finns för övningsfälten.

⁷) Statliga Naturskogar och Urskogsartade Skogar

Foto: Carolina L Nilsson/Försvarsmakten

► **Några exempel på inventeringsprojekt presenteras i korthet nedan:**

Skaraborgs flygflottilj Under sommaren genomfördes inventeringar av floran och faunan i gräsmarkerna i syfte att identifiera områden med höga naturvärden. De arter som i huvudsak inventerades var kärlväxter, gaddsteklar, skalbaggar och dagfjärilar. Miljöer i särskilt fokus var torrbackar, sandiga miljöer och kantzoner med riklig blom. Vid inventeringen eftersöktes särskilt arter som är rödlistade, upptagna i habitatdirektivet, skyddade enligt artskyddsförordningen och som finns med i något av Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för hotade arter.

Under inventeringen vid Såtenäs flygplats identifierades tre värdefulla ytor av vilka en bedöms ha ett högt naturvärde och två ett visst naturvärde. En rödlistad art hittades och totalt registrerades 176 arter varav 52 arter var kärlväxter och 124 var insekter.

Under inventeringen vid Karlsborgs flygplats identifierades fem värdefulla ytor varav en bedöms ha ett högt naturvärde och övriga ett visst naturvärde. Tio rödlistade arter identifierades och totalt registrerades 284 arter, varav 52 var kärlväxter och 232 var insekter.

Södra Skånska regementet deltar i EU-projektet Sandlife som bland annat omfattar restaurering av sandmarker på Revingeheds övningsfält, Kabusa, Rinkaby och Ravlunda skjutfält.

Blekinge flygflottilj har under året genomfört följande projekt inom ramen för att gynna biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

- Medfinansierat en naturvärdesinventering av flygfältet och genomfört en vildbi-inventering på Blekinge flygflottiljs område. Länsstyrelsen kommer att lägga ut resultaten från inventeringarna på sin webbplats.
- Köpt upp en grushög där backsvanen häckar för att säkerställa att den skyddas. Med hjälp av Naturskyddsföreningen har en skötselplan tagits fram.
- Finansierat en artbestämning av groda som hittats inom Blekinge flygflottiljs område, vilket visade sig vara Gölgroda.

Norrbottens flygflottilj har tillsammans med Swedavia under året bedrivit ett samverkansprojekt för naturinventering av fauna och flora på gräsytor bredvid landningsbanorna.

På Luftstridsskolan i Uppsala har en dagvattenutredning påbörjats om inventering av fisk, bottenfauna och kiselalger i Fyrisån.

Livgardet deltar tillsammans med Upplands Bro kommun, Länsstyrelsen i Stockholm, WWF och Fortifikationsverket i ett projekt som leds av Sportfiskarna. Syftet är att skapa möjlighet för fisk att vandra och leka i Lejondalsbäcken som rinner mellan Mälaren och Lejondalssjön genom Kungsängens övnings- och skjutfält. Åtgärder innebär bland annat att sten läggs i botten vid vägtrummor och att omlöp skapas. I botten på bäcken läggs stenar för att skapa bättre turbulens och förhindra sedimentation samt uppkomst av vass. Träd och buskar planteras på sidorna av bäcken för att skapa skuggiga områden och hindra utbredning av vass.

Göta ingenjörregemente har ett långsiktigt samarbete med Fortifikationsverket, Vaggeryds kommun och Länsstyrelsen i Jönköping där man hanterar skötseln av skjut- och övningsfältet till exempel slyröjning, svedjebränning och vård av statliga byggnadsminnen. ■

Grön upphandling

Miljöanpassad upphandling är ett prioriterat styrmedel både nationellt och internationellt. Försvarsmakten och Försvarets Materielverk (FMV) har ett gemensamt ansvar för att materielförsörjningen miljöanpassas och att livscykelperspektivet beaktas.

Försvarsmakten har som verksamhetsutövare ansvar för att ställa krav på den materiel vi upphandlar och köper in. Miljökraven ställer Försvarsmakten mot FMV som sköter all upphandling åt Försvarsmakten. För att minska miljöpåverkan under användning av materiel ställs krav vid upphandling gällande t.ex. innehåll av farliga kemiska ämnen, energiförbrukning, emissioner och återvinning. FMV ansvarar för att i upphandlingsprocessen analysera vilka risker avvecklingen kan komma att innebära för yttre miljö, säkerhet och hälsa.

Miljökraven ställs både på leverantören och på den upphandlade produkten eller tjänsten. Leverantören ska ha ett systematiskt miljöarbete och den materiel som upphandlas ska vara så miljöanpassade som möjligt. Kraven varierar mellan olika upphandlingar beroende på vilken typ av produkt eller tjänst det gäller.

När det finns behov av miljökrav inom ett område tas krav fram samt förslag på hur det går att visa att kraven uppfylls. En rad krav kan ställas på leverantörerna.

Det kan exempelvis vara:

- Krav på systematiskt miljöarbete som säkerställer att leverantören har kapacitet att uppfylla legala krav, interna krav och Försvarsmaktens miljökrav.
- Krav på en miljöplan vilket innebär att leverantören ska visa hur miljöarbetet eller miljöledningen ska tillämpas i det aktuella projektet. Miljöplanen ska också beskriva vilken verksamhet som genomförs för att säkerställa och styrka att legala krav, interna krav och externa miljökrav uppfylls.
- Krav vad gäller möjlighet att kunna genomföra revisioner hos leverantörer och underleverantörer.

Miljökrav ställs på produkten för att uppfylla miljölagstiftning och för att produkten ska kunna användas inom ramen för Försvarsmaktens tillstånd. Miljökrav ställs också för att bidra till att uppnå de nationella miljökvalitetsmålen och Försvarssektorns miljömål.

Miljökraven på produkten kan ställas på många olika områden, beroende på vilken produkt som ska upphandlas.

Några exempel på kravområden är:

- energiförbrukning
- emissioner
- buller
- återvinning
- miljö- och hälsofarliga ämnen.

För drivmedel har en produktkatalog tagits fram, "Försvarsmaktens drivmedel", där miljökraven kan hittas.

Via Försvarssektorns kriteriedokument styrs vilka kemiska ämnen som får ingå i de varor som används i verksamheten och i de kemiska produkter vi använder för drift och underhåll.

Vid vissa upphandlingar ställs krav på att leverantören ska ta fram en återvinningsmanual för upphandlingsobjektet. Syftet med återvinningsmanualen är att ge information om hur man kan skrota och avveckla upphandlingsobjektet på ett miljöanpassat sätt.

Återvinningsmanualen ger bland annat information om ingående material, demonteringsinstruktioner och sanering av förekommande miljö- och hälsofarliga ämnen. ■

Samarbeten över gränserna

Expedition håll Västkusten ren

Ett växande problem längs Sveriges kuster är den marina nedskräpningen, något även Försvarmakten bevittnar när vi rör oss längs våra kustmiljöer. Majoriteten av skräpet i havet kommer från land och det mesta skräpet utgörs av engångsprodukter gjorda av plast. Nedskräpningen påverkar människors hälsa, växter och djurliv.

Lördagen den 19 september genomfördes expeditionen Håll Västkusten Ren som syftade till att uppmärksamma problematiken och sprida kunskap om marin nedskräpning. Håll Sverige rent, frivilliga samhällsaktörer och medbidjande representanter från olika organisationer och myndigheter transporterades med båt av hemvärnet till några utvalda öar utanför Lysekil för att plocka skräp som flutit in till land ifrån havet. Campus Väst guidade och informerade om lokala förutsättningar. Efter den genomförda insatsen hade 201 säckar skräp, ungefär 30 plastlådor och dessutom bildäck, metallskrot, oljedunkar och annat farligt avfall samlats in och sorterats.

Stockholm World Water Week

I augusti genomfördes World Water Week i Stockholm som är en internationell konferens för globala vattenfrågor. I år firades även 25-års jubileum för World Water Week och Stockholm Water Prize. Experter, praktiker, beslutsfattare, innovatörer och unga yrkesverksamma från en rad olika sektorer från hela världen kom till Stockholm för att nätverka, utbyta erfarenheter och hitta nya lösningar på vår tids mest utmanande vattenfrågor. Årets tema var Vatten för utveckling och under veckan deltog över 270 organisationer med över 160 events och workshops med vitt skilda teman som till exempel finansiering, integritet, klimatförändringar och vatten management.

Vattenförbrukning är en av Försvarmaktens aktiviteter som identifierats påverka miljön mest. Försvarmakten hade tillsammans med Försvarets forskningsinstitut och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ett seminarium kring *hållbar vattenanvändning vid internationella insatser* om vattenhantering i kris- och konfliktområden. Tema för presentationerna var

Lärdomar från civil-militär samverkan för hållbar vattenhantering, Ökad återhämtningsförmåga genom samverkan inom WASH-programmet⁸ samt Vattenhantering vid Svenska militära insatser. Vanligtvis är det många olika aktörer som påverkar vattenanvändningen i dessa situationer så som personal från militär verksamhet, hjälporganisationer, samhällsskyddande myndigheter, lokalbefolkning och flyktingar. I dessa situationer behöver användningen av vattenresurser samordnas för att inte påverka miljön och möjlighet till insatser. Hur väl det lyckas har ofta en avgörande betydelse för hur situationen i kris/konfliktområdet utvecklas. Som del i hur Försvarmakten hanterar vattenfrågan vid insatser nämndes den vatten- och energisnåla duschen som anskaffades för prov och försök.

Miljöhänsyn i kalla klimat

Under flera år har Försvarmakten bedrivit ett miljösamarbete tillsammans med de Amerikanska och Finska försvarsdepartementen. Inom ramen för detta samarbete startades under året 2015 ett nytt projekt med namnet *“Environmental toolbox annex for military activities in cold regions”*. Syftet med detta projekt är att hitta lösningar för att hantera tekniska och miljörelaterade utmaningar som kan uppkomma då man genomför insatser i kalla klimat. I dagsläget är mycket av den erfarenhet och kunskap gällande miljöhänsyn och miljötekniska lösningar anpassad för områden i varma klimat. Detta projekt bidrar till att skapa en bättre förberedelse inför eventuella framtida insatser i extrem kyla.

Målet med projektet, eller ”bilagan” som den kallas, är att kunna förse militära enheter med en verktygslåda innehållande vägledning, metoder, teknikinformation och andra medel för att bättre kunna planera och implementera en sund miljöpraxis vid militära operationer i kalla klimat. Det kan handla om rutinträning och övningar, skydd av en nations suveränitet, nödsituationer som naturkatastrofer eller sök- och räddningsoperationer. I detta sammanhang definieras ”kallt klimat” som områden med kalla temperaturer, unik terräng, eller förekomst av snö och is som har en signifikant påverkan på militära operationer och där kälan i marken märkvärt försvårar grävning. Kalla klimat skiljer sig från varma klimat på många sätt. Till exempel kan frost påverka de tekniska systemen och is på vattendrag, sjöar och hamnar kan försvåra transporter och skada konstruktioner. Vidare måste man vid design av konstruktioner beakta eventuella problem med snölast. Låga temperaturer påverkar också effektiviteten hos både människor och maskiner samt säkerheten på vägar och kraftledningar. Kalla regioner förekommer både i den norra och den södra hemisfären. I detta sammanhang har man inte fokuserat på någon specifik region.

Detta arbete avspeglar ett gemensamt åtagande att aktivt skydda hälsan och säkerheten för utplacerade styrkor, minska miljöpåverkan av militära operationer, och främja en effektiv användning av resurser samtidigt som uppdragets framgång säkerställs. Även om detta arbete stöds av de bidragande nationernas försvarsministerier, så återspeglar materialet inte nödvändigtvis den officiella politiken hos nationerna. ■

8) CDC's global WASH program: water, sanitation and hygiene

Försvarmaktens gröna siffror

Försvarmaktens interna miljömål

Elförbrukning och övningsverksamhet på land och i vatten är några av Försvarmaktens aktiviteter som påverkar miljön mest. För att minska denna påverkan har Försvarmakten satt upp tre SMARTA⁹ miljömål. Alla tre miljömål har reviderats år 2016 efter som slutåren är satta till 2015.

Minskad energiförbrukning

Försvarmakten ska minska sin el- och värmeförbrukning med 10 % till och med 2015, jämfört med 2011 års förbrukning.

Energieffektivisering påverkar främst följande nationella miljö kvalitetsmål:

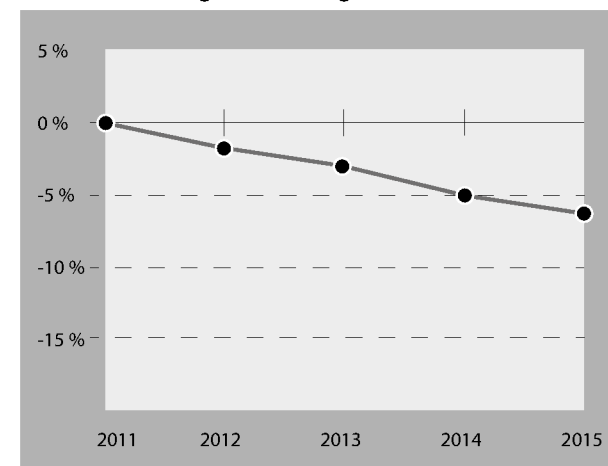
- God bebyggd miljö
- Begränsad klimatpåverkan

Försvarmakten har arbetat med energimålet sedan 2011. Årets resultat är en minskning med 1,32 % jämfört med 2014 års energiförbrukning och en total minskning med 6,45 % jämfört med 2011 års förbrukning. Målet är alltså ej uppnått.

Efter en justering i datainsamling och beräkning år 2013-2014 blev utfallen felaktiga. Dessa fel har nu korrigerats för att få en korrekt statistik. Målet om en minskad energiförbrukning med 10 % från 2011-2015 var utformat med en beräknad minskning på 2 % per år vilket var en överskattning, då utfallet varit en minskning med ca 1,6 % per år. För att jobba vidare med

energieffektivisering kommer Försvarmakten ta fram centrala handlingsplaner för minskad energiförbrukning i fastigheter.

Översikt av energiförbrukning

9) Specifika, Mätbara, Acceperade, Realistiska, Tidssatta

Minskad andel avfall som inte går till materialåtervinning

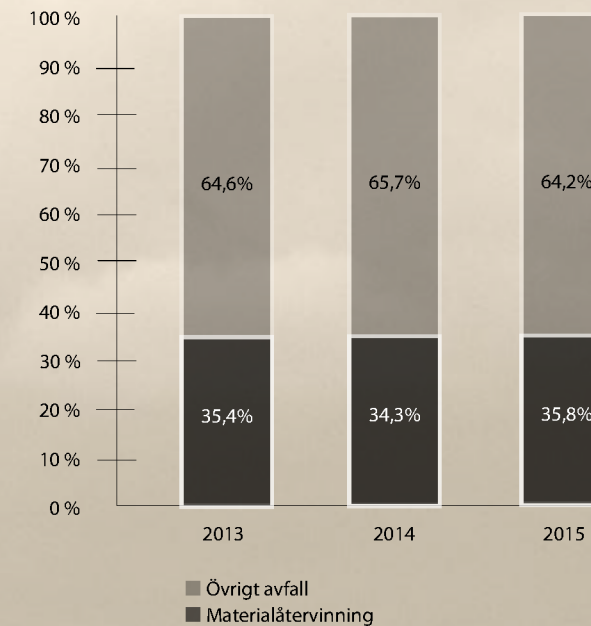
Försvarmakten ska minska sin andel avfall som inte går till materialåtervinning med 5 % till och med 2015, jämfört med 2013 års andel.

Ökad materialåtervinning påverkar främst följande nationella miljömål:

- God bebyggd miljö
- Begränsad klimatpåverkan

Detta är andra året som Försvarmakten arbetar med att minska andelen avfall som inte materialåtervinns. Utfallet är att andelen avfall som ej materialåtervinns har minskat med 1,5 % jämfört med andelen 2014.

Miljöhänsyn vid övningar och insatser

Vid alla övningar och insatser, nationellt som internationellt, ska det i ordern finnas ett miljöannex.

Miljöhänsyn vid övningar och insatser påverkar främst följande nationella miljömål:

- God Bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv
- Storslagen fjällmiljö
- Begränsad klimatpåverkan

Målet innebär att det vid varje övning eller insats ska finnas miljöbestämmelser för att minimera negativ miljöpåverkan inför, under och efter övningen eller insatsen.

Utfallet för andelen miljöannex vid övningar och insatser är 73 % vilket är en ökning med 3 % jämfört med 2014 års utfall.

Foto: Försvarsmakten

Klimatrapportering

Drivmedelsförbrukning

Klimatrapportering; intern drivmedelsförbrukning - beräkning från m³ till CO₂ utsläpp								
Inrikes	m³ 2013	m³ 2014	m³ 2015	GJ/m³ värmevärde	kg/GJ emis- sionsfaktor	kg CO₂ 2013	kg CO₂ 2014	kg CO₂ 2015
Bensin vägtransport	995	1 116	799	32,8	72,0	2 348 359	2 633 939	1 885 768
Etanol vägtransport	65	45		22,8	67,1	99 311	68 754	
Diesel vägtransport	6 934	8 288	7 583	35,3	72,0	17 615 916	21 055 770	19 264 709
Diesel sjöfart	9 676	10 272	12 117	36,6	74,5	26 394 657	28 020 455	33 053 334
Flygfotogen 75	40 658	44 504	53 106	35,3	71,5	102 560 618	112 262 230	133 960 947
Flygbensin 33	10	11	14	31,5	70,0	22 015	24 217	30 381
Utrikes								
Diesel vägtransport	347	414	379	35,3	72,0	881 558	1 051 772	962 854
Diesel sjöfart	484	514	606	36,6	74,5	1 320 278	1 402 114	1 653 076
Flygfotogen 75	1 220	1 335	1 593	35,3	71,5	3 077 474	3 367 564	4 018 374
Totalt	60 389	66 499	76 197			154 320 187	169 886 814	194 829 443

Energiförbrukning

Försvarmaktens totala energiförbrukning

Energiförbrukning 2014	kWh
Värme (graddagskorrigerad)	219 443 442
Värme (verklig förbrukning)	195 956 521
El (inkl verksamhetsel)	184 938 502

Tjänsteresor och övriga transporter

Försvarmaktens utsläpp av koldioxid kopplat till tjänsteresor och godstransporter

Utsläpp av koldioxid	Totalt angett i kg		Utsläpp i kg per årsarbetskraft ¹⁰	
ÅR	2014	2015	2014	2015
Flygresor <500 km	2 963 271	312 19 03	159	155
Flygresor totalt	11 465 162	130 550 75	614	649
Bilresor i tjänsten ¹¹	2 065 540	114 68 12	111	57
Tågresor	98	81	0	0
Bussresor	17 499 ¹²	395 000 ¹³	1	19
Godstransporter ¹⁴	407 500	762 117	22	37
Totalsumma	169 190 70	180 859 88	907	917

10) Kontinuerligt anställda i Försvarmakten 2015 var 20 100 personer.
11) Bilresor som görs i tjänsten inkluderar tjänstebil, hyrbil, leasad bil och taxi.
12) Uppgifterna för bussresor 2014 är ej kompletta på grund av uteblivet underlag från bussbolagen.
13) Uppgifterna för busstransporter 2015 är beräknade enligt schablonisering då underlaget från bussbolagen ej är komplett.
14) Innefattar tåg, lastbil och färja.

Avfall och materielåtervinning

Försvarmaktens totala mängd avfall 2015

Total mängd avfall 2015	kg
Verksamhetsavfall	7 492 154
Avfall	5 390 249
Farligt avfall	2 101 905
Destruktionsavfall	1 206 306
Avfall	1 181 253
Farligt avfall	25 053
Totalsumma	8 698 460

Foto: Niklas Ehlén/Försvarmakten

Miljöchefen har sista ordet

Som du i denna miljöredovisning har kunnat läsa har vi under 2015 fortsatt det systematiska miljöarbetet inom Försvarsmakten. Jag kan vid summering av året konstatera att vi gjort flera viktiga framsteg kopplat till vårt uppdrag att vara en av de miljömålsansvariga myndigheterna.

Miljöledningssystemet har börjat verka och vi har nu en revisionsplan för hur vi systematiskt ska följa upp och kontrollera våra verksamheter.

Förutom för vårt interna miljöarbete, är jag mycket nöjd med de samarbeten som genomförts, både på central och lokal nivå, med det övriga samhället under 2015. Det gäller främst projekten kring biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Beträffande Försvarsmaktens miljömål ser vi förbättrade resultat, men mer finns att göra. Försvarsmaktens högsta ledning beslutade vid ledningens genomgång i februari 2016 att inriktningen för Försvarsmaktens miljömål kvarstår till 2020. Utöver andra initiativ kommer vi alltså fortsätta fokusera på energieffektivisering, bättre avfallshantering gällande sortering och återvinning samt miljöverksamhet vid planering och genomförande av övningar och insatser.

Jag hoppas att de under 2015 inledda projekten avseende SMART energi och ekosystemtjänster ska bära frukt under nästkommande verksamhetsår.

Även om vi står inför flera utmaningar känner jag mig trygg i att alla inom Försvarsmakten, från myndighetens högsta ledning till varje enskild soldat, på något sätt är involverad i vår strävan att bidra till att de nationella miljömålen kan nås.

Försvarsmaktens nya vision att vi ska möta varje hot och anta varje utmaning gäller även inom miljöområdet!

Foto: Försvarsmakten

Arne Wessner
Försvarsmaktens Miljöchef

ETT FÖRSVAR FÖR MILJÖN

Foto: Försvarsmakten

För mer information kring Försvarsmakten
miljöarbete besök gärna vår hemsida:
www.forsvarsmakten.se

FÖRSVARSMAKTEN

PROD MILJÖ

107 85 Stockholm • Telefon: 08-788 75 00 • www.forsvarsmakten.se